

Vabilo na ogled pregledne razstave velikana slovenske grafične umetnosti

RIKO DEBENJAK

Na ogled: 9. 8.–11. 11. 2018, torek–nedelja,
10.00–18.00 (za skupine tudi po dogovoru)
Razstavišče: MGLC – Mednarodni grafični
likovni center, Grad Tivoli, Pod turnom 3,
Ljubljana

**Razstava ob 110. obletnici umetnikovega
rojstva v letu Evropskega leta kulturne
dediščine 2018. Prva retrospektiva po
njegovi smrti!**

Riko Debenjak (1908–1987) se je uveljavil kot vodilni predstavnik sodobne eksperimentalne grafike, predvsem pa je pomembno njegovo uvajanje barvne grafike v vseh tehnikah (lesorez, jedkanica, akvatinta). Z letom 1953 označujemo začetek klasičnega Debenjaka v grafiki: nastane vrsta njegovih *Kraševk*, razvije svoj prvi grafični cikel *Panjske končnice* in od takrat lahko kontinuirano spremljamo razvoj njegovega grafičnega ustvarjanja do njegovega najpomembnejšega cikla *Magičnih dimenzij*, ki je njegovo ime tudi ponesel v svet. Na razstavi je na ogled izbor njegovih grafik, slik, ilustracij in grafičnih plošč.

SMERNICE OGLEDA RAZSTAVE

Razstava je zastavljena kronološko, od pregleda njegovega ustvarjanja v začetku ptedesetih let do velikega zaključka z *Magičnimi dimenzijami* konec 60. let 20. stoletja.

1. soba: ZAČETKI

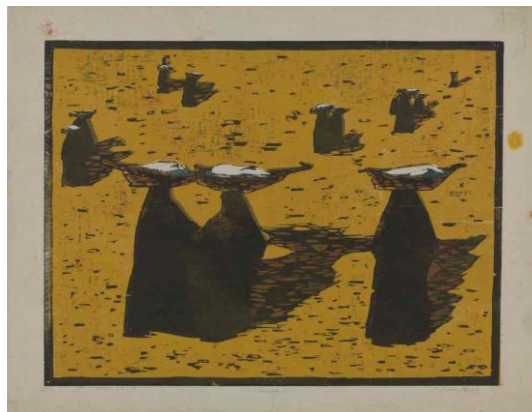
Umetnik je do leta 1957 predvsem slikal, zato ta prva uvodna soba prikazuje dialog med različnimi žanri – oljnimi slikami, grafikami in risbami. V delih predvsem izstopa umetnikova risarska moč.

2. soba: »ZAME JE EKSPERIMENT LEPOTA. SAMO TEDAJ SEM NAVDUŠEN. POTEM JE LE PONAVLJANJE.«

V petdesetih letih Debenjak raziskuje medije in še išče izraz v grafiki; tehnike in motivi so raznoliki in vedno izhajajo iz predmeta. Med njegovimi začetki najdemo osnutke za oblikovanje jugoslovanskih poštnih znamk, pa tudi mnogo knjižnih ilustracij (za dela Alojza Gradnika, Bogomirja Magajne ...).

3. soba: KRAS IN ISTRRA

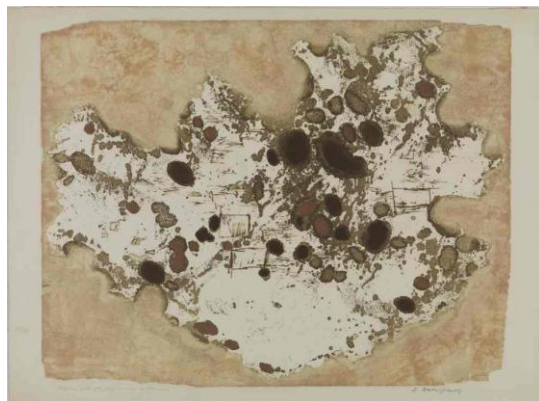
Motivi, ki so ga v tem obdobju zaposlovali, so bili vezani na kraško in istrsko pokrajino. Nastala je cela vrsta litografij, lesorezov, jedkanic in akvatint. Njegov prvi zaokroženi grafični cikel *Panjske končnice* je nastal že leta 1953 in velja za prvi barvni cikel do takrat črno-bele grafike na Slovenskem. V tem času nastane tudi njegova ikonična *Kraška kariatida* (1957).

Levo: Razstava poleg grafik, slik in ilustracij razstavlja tudi matrice, ki jih je omogoče otipati in s tem obiskovalcu približa razumevanje procesa grafičnega ustvarjanja. Desno: *Kraševke*, barvni lesorez, 1952.

4. soba: SLEDI NA OMETU

Cikla *Sledi na ometu* in *Morsko dno* pomenita nadaljevanje eksperimentiranja v grafičnem mediju ter prehod v abstrakcijo. Umetnik začne poenostavljati organske oblike, jih prilagajati geometrijskim ter jih ploskovno ritmično povezovati v mrežo podob. Privlačijo ga strukture, ki jih je s tehnikami jedkanice in akvatinte lahko izvajal iz kovinskih plošč.

Sledi na ometu XIX, 1961, barvna jedkanica in akvatinta.

5. soba: GREBELCA

S ciklom *Grebelca* (1962/63) eksperimentira v tehniki barvne akvatinte; matrico obdela večkrat in na povsem svoj način. Matrica ni več le nosilka podobe v grafiki, temveč tudi oblika podobe.

Matrice.

6. soba: DREVO – SKORJA – SMOLA

Z obdelovanjem in raziskovanjem matrice nadaljuje; le-ta je pogosto še močnejše razjedena, vrezi v globino so še bolj drzni, kombiniranje tehnik globokega tiska je še bogatejše.

7. soba: »MAGIČNE DIMENZIJE: PROSTOR, ČAS, MATERIJA. BARVE IN PROSTOR ...«

Najbolj obsežen cikel *Magične dimenzije*

(nastajal je med letoma 1967 in 1973)

predstavlja sintezo in vrhunec opusa. V delih na likovni način poveže prostor, čas, material, barve in sporočilo brezčasnosti.

S tem opusom je Riko Debenjak svoj grafični eksperiment pripeljal do konca, njegova eksperimentalna grafika pa se je za vselej zapisala v slovensko umetnostno zgodovino.

Magične dimenzije CXXXII, 1971/84, sitotisk.

Razstavo je pripravila Breda Škrjanec, njeno postavitve je oblikoval akademski kipar Damijan Kracina.

Razstava je nastala v sodelovanju z družino Debenjak, Galerijo Rika Debenjaka Kanal ob Soči in Moderno galerijo Ljubljana.

V času razstave Rika Debenjaka so na ogled še tri manjše **razstave umetnikov grafikov mlajše generacije**, ki odlično dopolnijo ogled Debenjakovih del:

Tina Mohorovič, Anonimi / 9. 8.–9. 9. 2018 / Grafičarka in scenografka se predstavlja s serijo grafik, ki izhajajo iz njenih osebnih izkušenj zaznavanja okolja in družbe.

Alja Košar, Točka / 12. 9.–14. 10. 2018 / Ena bolj perspektivnih avtoric mlajše generacije zavzeto raziskuje likovne in vsebinske možnosti klasične tehnike globokega tiska.

Matjaž Geder, Priprave na improvizacijo / 17. 10.–11. 11. 2018 / Deluje kot likovni pedagog v šoli in pedagoški poklic učinkovito prepleta s svojo ustvarjalnostjo v tehniki monotipije in šablonskega tiska.

Programi za šole:

VODENI OGLEDI ZA SKUPINE

Poudarek na spoznavanju klasične grafike in aktualne grafične ustvarjalnosti mladih umetnikov.

Za predšolske otroke in prvo triado tudi grafične delavnice.

Poleg ogleda razstave Rika Debenjaka vključimo še ogled razstave Alje Košar (septembra) ter ogled razstave Matjaža Gederja (oktobra in novembra).

Čas trajanja dejavnosti po dogovoru: 45–90 minut

Cena: 2 eur/osebo

Ogled razstave po želji dopolnimo z delavnico ali demonstracijo iz rednega ateljejskega programa (več na spletni strani www.mglc-lj.si).

ŠTUDIJSKO SREČANJE ZA UČITELJE: *Kulturna dediščina in mladi*

sreda, 12. 9., ob 16.00

Strokovne delavce vabimo na predstavitev likovne pedagoginje Doroteje Rušnik Stramšak, ki je raziskovala vpliv nove grafične paradigme na delo z dijaki (izdelava gigantske grafike). Po predavanju sledi ogled razstav Rika Debenjaka (dediščina 20. stoletja) in Alje Košar (sodobni pristopi).

Vodi Lili Šturm. Brezplačno, potrebne prehodne najave na lili.sturm@mglc-lj.si.

RAZVIJANJE SPORAZUMEVALNIH ZMOŽNOSTI S KULTURNO-UMETNOSTNO VZGOJO

Projekt udejanjenja inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja prek KUV, ki ga vodi Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, poteka v sodelovanju s fakultetami, šolami, kulturnimi institucijami in umetniki. V projektu sodeluje tudi Mednarodni grafični likovni center. Začetek projekta v šolskem letu 2018/19, kontakt Lili Šturm: lili.sturm@mglc-lj.si

RAZŠIRJENE TEME OGLEDA:

Umetniška grafika: proces (pomen eksperimenta), matrica, grafične tehnike Slovenska umetnost v obdobju po drugi svetovni vojni: ljubljanska grafična šola, grafični bienale Ljubljana

Umetniška grafika

Kako nastane grafika? Najprej razmislimo o motivu, nato ga narišemo. Risbo prenesemo na matrico – podlago, ki bo osnova za tisk. Pri tem pazimo, da vse poteze risbe zrcalno obrnemo, saj želimo, da je končni odtis tak kot zamišljeni motiv. Motiv prenašamo tako, da ga rezkamo, vpraskamo, vgraviramo, vdolbemo, vrišemo, jedkamo ali kako drugače spravimo na matrico. Matrica je plošča, ki je lahko lesena, kovinska, steklena ali iz katerega drugega materiala. Izdelano matrico obarvamo s črnilom ali barvo in s pritiskom na papir dobimo odtis – to je grafika. Grafika je lahko črno-bela, enobarvna ali večbarvna. Pomembna značilnost grafike je, da je mogoče narediti več odtisov – več umetniških del hkrati.

Glede na uporabljene materiale, nanos barve in način tiskanja ločimo različne grafične tehnike:

Visoki tisk: Matrica ima dvignjeni in nižji poglobljeni del. Barvo nanašamo na dvignjeni visoki del matrice in ta del se tudi odtisne. Tehnike: lesorez, linorez, kolažni tisk ...

Globoki tisk: Barvo z vtiranjem nanašamo v vdolbine na matrici. Pri tiskanju pod močnim pritiskom se na papir prenese barva iz vdolbin. Nekaj tehnik: suha igla, jedkanica, akvatinta ...

Ploski tisk: Barvo nanesimo na ravno plosko površino kamna. Oprime se le tistega dela, v katerega je začrtana risba. Tehnika: litografija (kamnotisk).

Sitotisk: Barvo vtiramo na tiskarsko podlago skozi fine mrežice, ki so prirejene tako, da so na določenih mestih odprte, na drugih pa s šablonami ali posebnimi emulzijami zaprte. Sitotisk velja za novejšo umetniško grafično tehniko.

Pri ustvarjanju umetniške grafike sta pomembna načrt in *proces dela*: raziskovanje, eksperimentiranje, iskanje novih možnosti, vrsta postopkov. Vse to umetnika velikokrat privede do izvirnih, presenetljivih, nenavadnih in pomembnih likovnih rešitev in izdelkov.

Grafični bienale Ljubljana

Doslej: 1955–2017: 32 razstav, 62 let obstoja

Ljubljanski grafični bienale ima dolgoletno neprekinjeno tradicijo delovanja, saj je bil ustanovljen že leta 1955 – istega leta, kot se je zgodila prva *Documenta* v Kasslu. V mednarodnem okviru se je hitro uveljavil kot manifestacija, ki je uspela že v težkih povojnih desetletjih predstavljati umetnost »globalno«, saj je redno gostila umetnike z vsega sveta. Na lokalni ravni je bil bienale pomembna spodbuda in podpora domačim umetnikom, ki jih je približal mednarodnemu dogajanju in jih seznanjal s sodobnimi likovnimi tokovi v svetu. V tesni povezavi z njimi se je razvijala ljubljanska grafična šola. Riko Debenjak je bil pomemben akter v organizaciji prvih mednarodnih grafičnih razstav, večkrat je sodeloval tudi kot razstavljaev in prejel več nagrad, med drugim mednarodne žirije v letih 1957 in 1961 in veliko častno nagrado grafičnega bienala v letih 1971 in 1973.

Ljubljanska grafična šola

Riko Debenjak je povezan tudi z nastankom ljubljanske grafične šole, katere glavni akterji so bili prav njegovi učenci na ALUO. Ljubljanska grafična šola slovi kot ena najuspešnejših umetnostnih blagovnih znamk, ki so se uveljavile na mednarodnem umetnostnem prizorišču, in še danes velja za sinonim za slovensko grafično tradicijo. Predstavniki: *Janez Bernik, Bogdan Borčič, Riko Debenjak, Božidar Jakac, Andrej Jemec, Metka Krašovec, Lojze Logar, Vladimir Makuc, Adriana Maraž, Bogdan Kiar Meško, France Mihelič, Marjan Pogačnik, Marij Pregelj, Tinca Stegovec, Branko Suhy, Marijan Tršar.*

KOLOFON

Gradivo za obisk šolskih skupin je pripravila Lili Šturm, muzejska svetovalka (MGLC). Zajeti so podatki in informacije iz obrazstavne knjižice in drugega gradiva o avtorju.

Informacije o ogledih

Razstava je na ogled od torka do nedelje, 10.00–18.00; za skupine tudi po dogovoru.

Razstavišče: Mednarodni grafični likovni center, Grad Tivoli, Pod turnom 3, Ljubljana

Napotki za obisk

Naročilo vodenja po razstavi ali delavnice je potrebno vsaj pet dni pred obiskom.

Na vodiča počakamo na recepciji v pritličju, tam tudi uredimo vstopnino.

Garderoba se nahaja v galerijskih prostorih v I. nadstropju. Na razstavo vnašanje hrane in pijače, kot tudi ne večjih torb in dežnikov, ni dovoljeno.

Fotografiranje je dovoljeno.

Toaletni prostori so v galeriji in pritličnem prostoru Predavalnica MGLC.

Prostor za malico je v Predavalnici MGLC ali na dvorišču pred gradom.

Pedagoški oddelek MGLC, tel. 01 2413 818

Lili Šturm, muzejska svetovalka, vodja oddelka, lili.sturm@mglc-lj.si,

Petra Derganc, asistentka, petra.derganc@mglc-lj.si

https://www.mglc-lj.si/za_solske_skupine/za_solske_skupine

Foto: Jaka Babnik, Urška Boljkovac. Arhiv MGLC.

